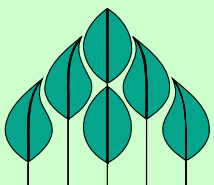

Evaluatie incident botfragmenten in bietenpulp 2004

Kwaliteitsreeks nr. 104
Februari 2005

Productschap Diervoeder

Evaluatie incident botfragmenten in bietenpulp 2004

Kwaliteitsreeks nr. 104
Februari 2005

Productschap Diervoeder
Stadhoudersplantsoen 12
2517 JL Den Haag
Telefoon 070 – 370 85 03
pdv@hpa.agro.nl
www.pdv.nl

Oplage: 50

INHOUDSOPGAVE

1	INLEIDING	2
2	FEITEN EN ACTIES	3
2.1	ALGEMEEN	3
2.2	FEITEN EN ACTIES	3
2.3	MONITORINGRESULTATEN	6
2.4	MEDIA - AANDACHT	6
2.5	ROL EN ACTIES OVERHEID	7
3	EVALUATIE	8
4	CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN	11
4.1	CONCLUSIES	11
4.2	VERBETERMAATREGELEN	11

1 Inleiding

In november en december 2004 werd de Nederlandse diervoedersector geconfronteerd met een aantal analyseresultaten van botfragmenten in Duitse bietenpulp. Aanvankelijk werd volstaan met een Early Warning-melding (EWS) begin november 2004. Medio november 2004 is een voorzorgmaatregel getroffen, omdat er sterke indicaties waren dat er geen sprake was van een incidenteel geval, maar dat van een structureel probleem sprake zou kunnen zijn door het gebruik van beendermeel, dan wel beenderfosfaat, als meststof in de bietenteelt.

In deze evaluatienota is aangegeven op welke wijze, gedurende de looptijd van het incident, het overleg en de uitgevoerde acties door het bedrijfsleven en het PDV zijn verlopen.

Deze evaluatie is primair bedoeld voor het bestuur van het productschap en het hieruit trekken van lessen voor de werkwijze in de toekomst. Het biedt echter tevens de basis voor externe verantwoording van het optreden van het PDV met betrekking tot de oorzaak en aanpak van het verontreinigde Duitse en Nederlandse bietenpulp.

2 Feiten en acties

2.1 Algemeen

Begin november 2004 was er een RASFF - melding¹ van de Ierse overheid over botfragmenten in Duitse bietenpulp. Hoewel deze melding reeds van 20 oktober 2004 was², bereikte deze het PDV pas 5 november. Tot kort voor dit moment kreeg het PDV de relevante informatie van RASFF - meldingen over voorzaken ten behoeve van het Early Warning System (EWS), toen bleek dat de VWA onverwachts hiermee was gestopt.

Tegelijkertijd ontving het Productschap Diervoeder uit de grondstoffenhandel een melding van gelijksoortige aard. Om die reden is op 5 november 2004 een Early Warning (EWS) bericht uitgegaan om alle betrokkenen hierop te attenderen.

Als vervolg hierop hebben de betrokken bedrijven alert gereageerd door intensivering van de ingangscntrole op Duitse bietenpulp. Daarbij werden in de loop van november 2004 meerdere positieve bevindingen waargenomen. Naar aanleiding van een melding op 23 november 2004 door de Koninklijke Vereniging Het Comité van Graanhandelaren heeft het Productschap Diervoeder onmiddellijk een stuurgroep met de direct belanghebbenden³, in dit geval bestaande uit de 3 voorzitters van de meest direct betrokken brancheorganisaties, 3 materiedeskundigen van handel en mengvoederindustrie en de voorzitter en algemeen secretaris van het PDV, geformeerd en in (telefonisch) overleg daarmee zijn voorzorgsmaatregelen getroffen.

2.2 Feiten en acties

Datum	Feiten	Acties
29-10-2004	RASFF melding van Ierse overheid omtrent aanwezigheid van botfragmenten van Duits bietenpulp, verhandeld en getransporteerd via Nederland	Vanwege het niet doorgeven van deze melding door VWA aan PDV geen actie op dat moment
05-11-2004	Feedimpex en Mercatura melden dat de lading Duits gemelasseerde suikerbieten pulppellets, productie Sudzucker Gross Gerau, gelost in Kinsale en in Dundalk (Ierland) gecontamineerd zijn met botfragmenten. De bedrijven hebben n.a.v. deze bevinding twee shipping samples en een monster ex pand in Nederland geanalyseerd. Daarbij is in één monster botfragmenten gevonden, in overige monsters geen. De betreffende partij is getraceerd en geblokkeerd. Mercatura heeft vervolgens monsters van alle verladings van Duitsland onderzocht en een lading van Ochsenfurt (Duitsland) een fractie van botfragmenten aangetroffen. De ontvanger is in kennis gesteld en opgedragen de partij vooralsnog niet te lossen.	PDV stuurt een EWS bericht aan alle GMP - gecertificeerde bedrijven over de herhaaldelijk aangetroffen botfragmenten in Duitse bietenpulp. DNA analyse geeft aan het herkauwer materiaal is

---

¹ Rapid Alert System Feed & Food van de Europese Commissie

² http://europa.eu.int/comm/food/food/rapidalert/reports/week44-2004_en.pdf

³ G.J van Noortwijk (Het Comité van Graanhandelaren), M.J.M. Tielen (NEVEDI), P. Groot Koerkamp (OPNV), J. Nicolaï (Nutreco N.V.), P. Visser (Mercatura B.V.), J. den Hartog (Productschap Diervoeder), in een aantal gevallen ook Th. A. M. Meijer (PDV) en L. Vellenga (PDV)

Datum	Feiten	Acties
22-11-2004	Kon. Ver. Het Comité van Graanhandelaren meldt dat meerdere positieve partijen Duitse bietenpulp inmiddels zijn vastgesteld.	PDV belegt op 22-11 twee keer een telefonische vergadering met de stuurgroep (zie voetnoot 3) en besluit tot pro-actieve maatregelen. Zes productielocaties in Duitsland van suikerfabrikanten worden geblokkeerd, alsmede de daaruit afgeleverde partijen bietenpulp. Voor bietenpulp van alle overige Duitse productielocaties wordt een dubbele bemonstering voorgeschreven voorafgaande aan aflevering (Protocol nr. 1, d.d. 23-11-2004 op website) ⁴ . LNV en VWA worden vooraf op de hoogte gesteld. Op 24-11 is de aanpak van de audit bij de geblokkeerde productielocaties uitgewerkt en gepland, hetgeen op 29- en 30 november plaatsvindt door 2 audit teams bestaande uit deskundigen van PDV, de certificatie-instellingen, handel en mengvoederindustrie.
23-11-2004	ABCTA (Lochem) meldt positieve bevinding in bietenpulp van Pfeiffer und Langen, locatie Könnern monster van 2-11-2004. Monsternamen 2-11-2004; Achteraf analyse; resultaat beschikbaar op 17-11-2004, bevestigd op 19-11-2004	Op 17-11-2004 Zie hiervoor
23-11-2004	Pfeiffer und Langen meldt een positieve bevinding in een partij bietenpulp afkomstig van de productielocatie Elsdorf. De stuurgroep heeft een telefonische vergadering, waarin e.e.a. wordt besproken.	Aanpassing van het Protocol (versie nr. 2 d.d. 24-11-2004) door uitbreiding tot Elsdorf en publicatie via website. Tevens wordt een monitoringverplichting voor eindontvangers van bietenpulp voor alle andere orgines dan Duitsland ingesteld ⁵ .
24-11-2004	Pfeiffer und Langen meldt een positieve bevinding in een partij bietenpulp afkomstig van de productielocatie Euskirchen, De stuurgroep heeft een telefonische vergadering, waarin e.e.a. wordt besproken.	Aanpassing van het Protocol (versie nr. 3 d.d. 25-11-2004) met uitbreiding tot Euskirchen en publicatie via website.
01-12-2004	Audit team rapporteert zijn bevindingen dat het proces door de Duitse producenten (7 locaties) volgens GMP goed wordt beheerst door het toepassen van alle mogelijke beheermaatregelen om contaminatie met dierlijke producten te voorkomen (zie bijlage 1). Inmiddels ook een groot aantal analyses van Duitse en Nederlandse bietenpulp beschikbaar, waarvan na de aanvankelijke positieve monsters (4) er vele (75) negatieve zijn.	Het PDV heft de blokkade van de zeven Duitse productielocaties op en past het monitoringregime van de overige Duitse locaties toe op de betreffende zeven (dubbele bemonstering en analyse vooraf). Aanpassing van het Protocol (versie nr. 4 d.d. 1-12-2004) en publicatie via website.

⁴ <http://www.pdv.nl/nederland/kwaliteit/page1839.php>

⁵ De monitoringresultaten worden dagelijks bijgewerkt en beschikbaar gesteld aan LNV en VWA

Datum	Feiten	Acties
	De stuurgroep heeft een telefonische vergadering, waarin e.e.a. wordt besproken.	
08-12-2004	EWS melding door Hendrix Voeders m.b.t. een positief monster van bietenpulp, locatie Könnern van Pfeiffer und Langen, monster van 18-11-2004. Partij is achteraf geanalyseerd.	
10-12-2004	Het monitoring programma heeft veel analyseresultaten opgeleverd. Afgezien van vier positieve monsters van begin november j.l. waren 145 monsters van Duitse bietenpulp negatief. Alle monsters van Nederlandse productie (119) waren ook negatief. Van andere origine dan Duitsland en Nederland is van een zeer gering aantal monsters (1) het resultaat beschikbaar. De stuurgroep heeft een telefonische vergadering, waarin e.e.a. wordt besproken.	Op grond hiervan heeft het PDV het protocol aangepast (versie nr. 5. d.d. 10-12-2004); publicatie via website Voor Duitse bietenpulp overstap van dubbele naar enkelvoudige partijbemonstering voorafgaande aan aflevering ⁶ . Voor Nederlandse bietenpulp geldt een verlaagde frequentie, uit te voeren door de producten. Voor overige originen ongewijzigd.
14-12-2004	EWS melding door Suiker Unie van een positieve bevinding in een dagproductie droge bietenpulp van 2-12-2004 van locatie Dinteloord. De stuurgroep heeft een telefonische vergadering, waarin e.e.a. wordt besproken.	PDV blokkeert tijdelijk de locatie Dinteloord en zendt een audit team nog dezelfde dag voor verificatie. Tevens wordt een monitoring verplicht voor alle andere Nederlandse suikerfabrieken, met analyse voorafgaande aan aflevering. Door een technische storing in het e-mailsysteem lukt het niet nog die dag een geactualiseerde versie (nr. 6) van het protocol te publiceren. Suiker Unie laat een DNA analyse uitvoeren én trekt na de analyseresultaten van de afnemers van de betreffende dagproductie.
15-12-2004	Het audit team rapporteert dat het proces door de producent volgens GMP goed wordt beheerst door het toepassen van alle mogelijke beheermaatregelen om contaminatie met dierlijke producten te voorkomen. CSM meldt dat VWA in een partij bietenstaartjes van 25-11-2004 botfragmenten heeft vastgesteld. De partij wordt getraceerd, geblokkeerd en geanalyseerd. Er is geen productie meer van dit product en er is ook geen voorraad van. De stuurgroep heeft een telefonische vergadering, waarin e.e.a. wordt besproken.	PDV past het protocol aan door de blokkade voor locatie Dinteloord op te heffen. Tevens wordt met de suikerindustrie afgesproken dat geen bietenpuntjes per direct niet mee in de veevoeder- dan wel veehouderijsectoren zal worden afgezet. Hierover vindt afstemming plaats met de VWA. Protocol versie nr. 6 (d.d. 15-12-2004) wordt gepubliceerd via website.
16-12-2004	Suiker Unie meldt dat een groot aantal afnemers (8 van de 10) van de bietenpulp, afkomstig van de dagproductie van 2-12-2004 waarin in een monster	PDV attendeert de betreffende certificatie-instellingen hierop, om bij de eerst volgende of bij

⁶ Hiermee wordt aangesloten bij het reeds door de verschillende Duitse overheden aan de Duitse suikerfabrieken opgelegde monitoring regime.

Datum	Feiten	Acties
	botfragmenten zijn vastgesteld, wel een monster maar géén analyse beschikbaar hebben. Dit betekent dat zij niet het protocol dat toen van toepassing was, hebben nageleefd door bij ontvangst na bemonstering ook te analyseren.	een tussentijdse audit daar aan dacht aan te besteden.
21-12-2004	Suiker Unie meldt dat één Belgische afnemer van bietenpulp uit locatie Dinteloord van dagproductie 10-12-2004 een enkel botfragment heeft gevonden. In het eigen monster van die dagproductie is niets gevonden. Het betreffende bedrijf heeft de FAVV geïnformeerd en recall in gang gezet.	De Suiker Unie a) informeert de overige afnemers van die dagproductie en vraagt tevens hun analyseresultaat op. Tevens informeert Suiker Unie de VWA over de bevinding en de vervolgacties.
22-12-2004	Suiker Unie meldt dat de DNA analyse geen eenduidig resultaat heeft opgeleverd, omdat de diersoort zowel herkauwers als pluimvee zou kunnen zijn. Het gaat om een experimentele methode, die blijkbaar (nog) geen betrouwbaar resultaat oplevert.	Suiker Unie stelt de VWA van het resultaat op de hoogte.
22-12-2004	De stuurgroep heeft een telefonische vergadering, waarin de voortgang en de resultaten tot nu toe worden besproken.	Geen

2.3 Monitoringsresultaten

De monitoringsresultaten omtrent bietenpulp en perspulp (en bietenstaartjes) zijn tot 27 januari 2005 als volgt (aantal monsters):

Herkomst	Totaal	Negatief	Positief	uitslag onbekend
Duitsland : Ned. berichtgevers	334	330	4 (2 ^e analyse 3x negatief *)	
Duitsland : Duitse berichtgevers	196	132	6 (2 ^e analyse 3x negatief)	58
Frankrijk	11	11	0	
Nederland	422	421	1 *)	
Onbekend	2	2	0	
Totaal	965	896	11	58

De gemiddelde kosten voor analyse zijn ca. € 50 per monster; de kosten - exclusief monsternamen en andere kosten - voor analyse zijn derhalve in totaal ca. € 45.000,-. Bij de vermelding "uitslag onbekend" was het voor het laboratorium nog niet mogelijk om het resultaat van de analyse van het monster vast te stellen.

2.4 Media - aandacht

Het incident met de botfragmenten heeft eind november 2004 aanvankelijk relatief veel aandacht gekregen in de agrarische pers⁷. Dit werd mede veroorzaakt doordat het incident kort volgde op de - in de media breed uitgemeten - dioxineverontreiniging van aardappelrestproducten. Al snel echter verdween de media-aandacht.

⁷ Voor de niet-agrarische pers was het incident geen nieuws.

Hiervoor zijn meerdere oorzaken. In de eerste plaats werd de verontreiniging aan het begin van de voedselketen ontdekt. Hierdoor kon het betreffende bedrijfsleven voortijdig adequate maatregelen treffen, zodat schade voor de vervolgschakels niet aan de orde was. Bovendien is over de genomen stappen actief en open gecommuniceerd, onder meer via elektronische nieuwsbrieven en een FAQ op de website.

Tijdens het beraad van de stuurgroep als bedoeld op bladzijde 5 zijn op 22 november 2004 afspraken gemaakt over de woordvoering en communicatie naar overheid, ketenpartijen en media, namelijk via het PDV. Deze aanpak is, op één uitzondering na die tot kritische vragen van de pers leidde, succesvol verlopen. De boodschap was eenduidig en de pers speelde er goed op in.

2.5 Rol en acties overheid

De VWA heeft vertrouwen getoond in de werkwijze en aanpak van het bedrijfsleven en het PDV. De VWA stelde in haar brief van 23 november 2004 aan de Minister van LNV dat in het algemeen het bedrijfsleven de toebehorende verantwoordelijkheid goed heeft ingevuld.

De VWA heeft haar onderzoekscapaciteit, in plaats van controle, ingezet om meer helderheid te verschaffen in de mogelijke oorsprong van de contaminatie, en te onderzoeken of dit probleem alleen tot de Duitse suikerfabrieken beperkt is⁸. Het onderzoek van de VWA heeft zich vooral gericht op het achterhalen van de oorzaak van de contaminatie en de mogelijke aanwezigheid van contaminatie bij, andere dan Duitse, bietenpulp. Voorts heeft de VWA na de constatering van botfragmenten⁹ in bietenstaartjes op 15 december 2004 snel en adequaat een risicobeoordeling uitgevoerd¹⁰. De conclusie was ook dat de volks- en diergezondheid niet in het geding was.

Het incident is in het EU - deskundigencomité “ongewenste stoffen” van 19 november 2004 aan de orde geweest. De Duitse autoriteiten hebben aangegeven dat een hypothetische theorie kan zijn dat botfragmenten in de bodem aanwezig kunnen zijn. In Duitsland wordt beendermeel op grote schaal toegepast als meststof. Het EU - deskundigencomité heeft besloten de door de European Food Safety Authority (EFSA) in uitvoering zijnde risicobeoordeling van de aanwezigheid van geringe hoeveelheden dierlijke eiwitten of botfragmenten af te wachten, alvorens zich nader te beraden over de nultolerantie.

De VWA heeft aan de Minister van LNV gevraagd om op Europees niveau op korte termijn aan de orde te stellen óf aanpassing van de toegestane mogelijkheid van bemesting met (vlees-)beendermeel kan leiden tot positieve bevindingen in het onderzoek naar verboden gebruik van dierlijke eiwitten, óf aanpassing van controleprogramma's – in het bijzonder de nultolerantie – aanpassing behoeft, zodat de komende jaren de diervoederbedrijven en controle instanties niet tegen dit probleem aanlopen.

---

⁸ http://www.vwa.nl/download/nieuws/20041123_brieflnv_botfragmenten.pdf

⁹ http://www.vwa.nl/download/nieuws/20041215_lnv_brief_diermeel%20bietenpulp.pdf

¹⁰ http://www.vwa.nl/download/nieuws/20041215_RIKILT_risico_diermeel_bieten.pdf

3 Evaluatie

De volgende evaluatiepunten zijn aan de orde:

a. Ontbreken en niet tijdig melden van EWS meldingen m.b.t. positieve bevindingen

Er waren in de beginfase op basis van melding tijdens het telefonische overleg van het aantreffen van botfragmenten in bietenpulp 7 Duitse productielocaties tijdelijk geblokkeerd. Het betroffen voor Südzucker de locaties Gross Gerau, Offstein, Ochsenfurt, Offenau en voor Pfeifer und Langen de locaties Könnern, Elsdorf en Euskirchen.

Er zijn echter 5 EWS-meldingen bij het PDV ontvangen, waarvan één pas op 8 december 2005, betrekking hebbend op een locatie waarvoor al op 23 november 2005 een EWS-melding was ontvangen (Könnern). De melding van Elsdorf en Euskirchen zijn door Pfeifer und Langen zelf gedaan. Van de locaties van Südzucker zijn echter twee meldingen op 5 november ontvangen, te weten Ochsenfurt en Gross Gerau.

De vraag is door wie bij de overige twee locaties positieve bevindingen zijn vastgesteld en waarom deze niet volgens de GMP⁺-voorwaarden als EWS bij het PDV gemeld zijn. Dit is tijdens de evaluatie niet duidelijk geworden.

GMP⁺-gecertificeerde bedrijven dienen alert en consequent vorengenoemde bevindingen – naast de wettelijk verplichte melding bij de officiële autoriteiten – bij het PDV te melden.

Overigens heeft een aantal mengvoederfabrikanten in de beginfase uit voorzorg tijdelijk het gebruik van Duitse bietenpulp gestaakt.

b. Onvoldoende naleving monitoring verplichting door GMP gecertificeerde bedrijven

In de beginfase van de verplichting voor het uitvoeren van monitoring kwamen de gegevens vooral binnen van de betrokken handelaren, een Duitse mengvoederbereider en de Nederlandse suikerindustrie. Na consultatie kwamen er meer berichtgevers van zowel Nederlandse mengvoederbedrijven als Duitse suikerfabrieken. Dit betekent dat er aanvankelijk een gebrek aan urgentie werd getoond om aan de monitoring gevolg te geven dan wel de gegevens beschikbaar te stellen.

Bij het traceren van de positieve partij van Dinteloord bleek tevens dat van de 19 afnemers zijnde mengvoederbereiders (28 geleverde partijen) slechts 2 afnemers de monsters – genomen bij ontvangst van de (2) partijen – conform het protocol hadden geanalyseerd. Van de resterende 17 afnemers (26 geleverde partijen) waren er 7 (Belgische) afnemers (9 partijen) niet volgens de GMP⁺-regeling van het productschap gecertificeerd.

Dit betekent dat ten minste (voor zover nu vastgesteld) 10 GMP⁺-gecertificeerde mengvoederbedrijven (16 geleverde partijen) de verplichtingen ingevolge het GMP⁺ protocol voor bietenpulp niet hebben nageleefd, aangezien zij de monsters niet hebben laten analyseren.

Het PDV heeft de bij deze bedrijven betrokken certificatie-instellingen hiervan op de hoogte gesteld, teneinde dit te betrekken bij de eerstvolgende audit. Het PDV heeft de desbetreffende certificatie-instellingen gevraagd op korte termijn uitsluitel te geven of deze bedrijven voldaan hebben aan de voorwaarden uit het protocol en daarbij niet te wachten tot de eerstvolgende audit.

GMP⁺-gecertificeerde bedrijven dienen stipt en accuraat de GMP⁺ - voorwaarden – zeker in geval van een incident als deze waar het aankomt op geloofwaardig handelen - na te leven. Deze constatering noopt ertoe om bij dit soort gevallen de bevoegdheid en capaciteit te creëren om intensief te controleren én bij niet naleving adequaat te sanctioneren. In de GMP⁺-regeling dienen voor het niet naleven van bijzondere maatregelen als deze in een sanctie (b.v. financiële boete en / of publicatie van de namen) voorzien te worden.

c. Basis voor extra / speciale audits en samenstelling auditteam

Bij dit incident is tweemaal onder auspiciën van het PDV een auditteam samengesteld voor het verifiëren van procesvoering en –beheersing (éénmaal 2 teams voor Duitse bedrijven en éénmaal één team voor Dinteloord). Bij de 2 teams die Duitse bedrijven hebben bezocht was in één team de (Duitse) certificatie-instelling teamleider en in het andere team een PDV-medewerker. In het geval van Dinteloord kon geen auditor van de certificatie-instelling deelnemen en was de PDV-medewerker teamleider, en bestond voor het overige het team uit deskundigen van mengvoederbedrijven.

In de GMP-regeling is voorzien in een *initiële*, *tussentijdse* en *verlengingsaudit* als ook een additionele audit door de certificerende instelling, en een *parallel-* en *co-audit* door of namens het productschap. Bij deze gevallen was er sprake van een bijzondere, extra audit.

Het wenselijk in de GMP⁺-regeling een goede basis voor het PDV vast te leggen voor het kunnen uitvoeren van een speciale audit ingeval van bijzondere omstandigheden.

De deelname van deskundigen van mengvoederbereiders is een positieve ervaring. Het biedt de mogelijkheid om in dit soort situaties extra capaciteit, die bij het PDV ontbreekt, in te zetten en gecoördineerd te opereren en draagvlak te creëren bij het beoordelen van de situatie bij betrokken bedrijven.

Het is wenselijk in dit soort situaties een auditteam van 3 personen samen te (kunnen) stellen, waarbij het uitgangspunt is dat zo mogelijk ook een auditor van de certificatie-instelling betrokken wordt. Tevens is het positief te noemen dat deskundigen uit de bedrijven deelnemen aan de audit. De speciale audits worden in alle gevallen onder auspiciën van het PDV uitgevoerd.

d. De nultolerantie voor de aanwezigheid van botfragmenten in voedermiddelen

Het onderhavige incident maakt duidelijk dat het hanteren van de nultolerantie m.b.t. aanwezigheid van botfragmenten in voedermiddelen problemen kan opleveren. De analyses hadden betrekking op het vaststellen van de aanwezigheid van enkele botfragmenten per monster, waarbij een afdoende risicobeoordeling bij zo'n geringe hoeveelheden ontbreekt. De gevonden concentraties in de positieve monsters waren steeds zeer laag en hadden betrekking op enkele botfragmenten (ca. 0,1%).

Zowel het onderzoek van de VWA als het onderzoek in Duitsland sluiten de mogelijkheid dat botfragmenten al van nature in de bodem aanwezig zijn niet uit. Ook is het mogelijk dat het resten betreft van diermeel waarmee die bieten bemest worden hetgeen volgens de Europese regelgeving is toegestaan. Voor deze toepassing is alleen diermeel van de categorie C toegestaan, wat betekent dat daarin geen risicomateriaal kan voorkomen.

Overigens is in Duitsland een relatie tussen het voorkomen van de botfragmenten in bietenpulp en het gebruik van beendermeel als meststof niet onomstotelijk vastgesteld. Voorts geldt voor Nederland dat sinds 2000 voor zover bekend geen beendermeel als meststof is gebruikt.

Het PDV onderschrijft het advies van de VWA aan de Minister van LNV om op korte termijn op Europees niveau óf aanpassing van de toegestane mogelijkheid van bemesting met (vlees-)beendermeel die kan leiden tot positieve bevindingen in het onderzoek naar verboden gebruik van dierlijke eiwitten, óf aanpassing van controleprogramma's, in het bijzonder de nultolerantie van het huidige onderzoek naar verboden dierlijke eiwitten in bepaalde grondstoffen aan de orde te stellen, zodat in de toekomst de diervoederbedrijven en controle-instanties in de Lidstaten niet (opnieuw) tegen een gelijkloidend probleem aanlopen. Het PDV verwacht van het ministerie van LNV adequate acties en besluiten op korte termijn.

e. Samenwerking en samenspel met overheid (LNV en VWA)

Vanaf het begin heeft het PDV contact onderhouden met het Ministerie van LNV (directie V.D.) en de VWA, door melding te maken van de stappen die ondernomen werden, en tevens alle analyseresultaten ter beschikking te stellen. De daadkracht van het bedrijfsleven en het productschap hebben duidelijk vertrouwen gewekt, waardoor de VWA de monitoring overliet aan het bedrijfsleven en zich richtte op de mogelijke oorzaak van besmetting en de risicobeoordeling.

Twee aandachtspunten zijn aan de orde in de relatie met de VWA.

Ten eerste het tijdig ontvangen van (detail-)informatie over relevante RASFF – meldingen. Er bestond een afspraak dat de VWA deze aan het PDV zou doorgeven voor gebruik in het kader van het Early Warning Systeem (EWS). Begin november 2004 werd het PDV echter via de media (Agrarisch Dagblad) op deze melding geattendeerd. Bij navraag bleek dat de VWA in september / oktober – zonder enige afstemming, motivering of melding – had besloten geen RASFF – meldingen meer door te geven.

Dit is echter wel wenselijk om snel en alert in het kader van EWS te kunnen reageren. Derhalve is herstel van de eerdere afspraak, dat relevante RASFF-meldingen worden doorgegeven, dringend gewenst.

Ten tweede was tijdens de eerste 3 weken van het incident de bereikbaarheid van de betrokken personen bij VWA een moeilijk punt. De verantwoordelijke personen waren niet bereikbaar dan wel werd er niet teruggebeld.

Het is dringend gewenst dat sleutelpersonen bij VWA bereikbaar zijn of dat duidelijk is wie hen bij ziekte of afwezigheid vervangen. Van belang is de crisisdraaiboeken van het PDV en die van VWA goed op elkaar af te stemmen en deze zaken daarin ook vast te leggen.

4 Conclusies en aanbevelingen

4.1 Conclusies

De volgende conclusies zijn op basis van de opgedane ervaring en de evaluatie te trekken:

- a. Het diervoederbedrijfsleven heeft adequaat en alert gereageerd op signalen in de praktijk en heeft dit tijdig gemeld en acties ondernomen.
- b. Hierdoor heeft het PDV begin november een EWS-melding kunnen doen uitgaan, waardoor de gehele diervoedersector in staat was alert te reageren.
- c. In een vroegtijdig stadium heeft het productschap in samenspraak met de meest betrokken brancheorganisaties¹¹ – aanvankelijk vergaande – effectieve voorzorg- en beheersmaatregelen genomen, die door effectieve afstemming met direct betrokkenen (ook in Duitsland) en met de overheid op basis van inzicht konden worden bijgesteld.
- d. Het direct instellen van een stuurgroep voor het crisisonderzoek met de direct belanghebbende partijen heeft efficiënt en effectief gefunctioneerd, met gebruikmaking van de moderne communicatiemiddelen.
- e. De overheid (Ministerie LNV en VWA) toonde duidelijk vertrouwen in deze aanpak van het PDV en het (georganiseerde) bedrijfsleven en beperkte hierdoor ook zijn activiteiten tot onderzoek naar de oorzaak en de risicobeoordeling.
- f. Door de voortvarende aanpak zijn negatieve gevolgen voor het exporterend bedrijfsleven (dierlijke producten) achterwege gebleven.
- g. Ervaring is opgedaan om in dit soort situaties op korte termijn een auditteam samen te stellen vanuit PDV, de certificatie-instelling, de mengvoederbedrijven en de handel.
- h. Er is transparant naar belanghebbenden en naar de omgeving gecommuniceerd door publicatie van alle maatregelen via website, door verstrekken van uitgebreide informatie én uitwisseling met de direct belanghebbenden van relevante informatie. Helaas was er geen door de gehele diervoedersector gecoördineerde communicatie gerealiseerd, waardoor de aandacht werd afgeleid van de inhoud van de maatregelen.
- i. De direct betrokken suikerfabrieken (in Duitsland en in Nederland) en handelaren hebben adequaat en alert gereageerd op de vergaande maatregelen en het belang ervan onderkend.
- j. Tegenvallend is dat niet in alle gevallen door een aantal mengvoederbereiders adequaat invulling is gegeven aan de monitoringsverplichting voor niet-Duitse origine van bietenpulp, hetgeen blijkt geeft van het onvoldoende onderkennen van de urgentie van het adequaat en snel reageren op de genomen maatregelen.
- k. De nultolerantie voor botfragmenten in voedermiddelen dient door de Europese Unie op de kortst mogelijke termijn heroverwogen te worden door hetzij op basis van een adequate risicobeoordeling toestaan van een beperkte besmetting hetzij door het verbieden van diermeel als meststof.

4.2 Verbetermaatregelen

- a. *Bedrijven* dienen te allen tijde adequaat constatering in het kader van EWS te melden.
- b. Het *PDV* zal het sanctieregime aanpassen om naleving van (extra) monitoringsverplichtingen te bevorderen (door desnoods achteraf nog een sanctie te kunnen opleggen) door een financiële boete bij niet-naleving.

---

¹¹ Het Comité van Graanhandelaren, NEVEDI en OPNV

- c. In de GMP⁺-regeling dient het *PDV* een goede basis te leggen voor het kunnen uitvoeren van speciale (extra) audits ingeval van bijzondere omstandigheden met deskundigen uit (afnemende) bedrijven.
- d. Tevens dient er een goede juridische basis in de GMP⁺ - regeling opgenomen te worden voor het nemen van voorzorgsmaatregelen ingeval van bijzondere omstandigheden, zonder de gebruikelijke besluitvormingsprocedure via het College van Deskundigen Diervoedersector en het bestuur vooraf te behoeven doorlopen.
- e. De Europese overheid dient zo spoedig mogelijk adequate maatregelen te nemen om ongewenste situaties als deze te voorkomen door de nultolerantie te herzien.
- f. De uitwisseling van RASFF –meldingen tussen *VWA* en *PDV* alsmede de bereikbaarheid van *VWA* dienen verbeterd te worden.

0-0-0-0-0-0